

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**Українська словесність у полікультурно-освітньому
просторі сьогодення**

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

23-24 вересня 2021 року

Одеса – 2021

Г69

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 3 від 18 жовтня 2021 року)

Редакційна колегія:

Копусь О.А., перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи

Кон О. О., декан історико-філологічного факультету;

Кучерява О. А., завідувач кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Прокопенко Л. І., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Босак Н. Ф., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний редактор*)

Євтушина Т. О., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний секретар*)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Мельник С. М. – к.філол.н., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Державного університету «Одеська політехніка»

Караман С. О. – д.пед.н., професор кафедри української мови Інституту філології Київського університету Бориса Грінченка

Г69 Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення [Електронний ресурс] : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції /відп. ред. Ж.Д.Горіна]. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021. 184 с.

За зміст тез наукових доповідей, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу відповідальність несуть автори

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021
©кафедра української філології і методики навчання фахових дисциплін
©Автори статей, 2021

УДК 373.31.2'

Алла Богуш

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

У статті висвітлено зміст мовно-літературної освіти дітей дошкільного віку. Прописано значення впливу художньої літератури на розвиток мовлення дітей та формування у них креативного мислення. Позичено поняття «художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку», його структуру. Розкрито зміст БКДО (державного стандарту) щодо формування у дітей старшого дошкільного віку різних видів компетентностей (мовленнєвої, комунікативної, художньо-мовленнєвої). Визначено поняття «художньо-мовленнєва діяльність», «мовленнєво-літературна освіта дітей дошкільного віку».

Ключові слова: базовий компонент дошкільної освіти, мовно-літературна освіта, діти дошкільного віку, художньо-мовленнєва діяльність.

The article highlights the content of language and literature education of preschool children. The significance of the influence of fiction on the development of children's speech and the formation of their creative thinking is prescribed. The concept of "artistic and speech activity of preschool children", its structure is positioned. The content of BKDO (state standard) on the formation of different types of competencies (speech, communicative, artistic and speech) in older preschool children is revealed. The phenomenon of "artistic and speech activity", "speech and literary education of preschool children" is determined.

Key words: basic component of preschool education, language and literature education, preschool children, art and speech activity.

Постановка проблеми. Мова і художня література є унікальним й ефективним засобом залучення дітей з раннього віку до цінностей духовної культури українського народу. Ознайомлюючись із творами української літератури, відомими сучасними письменниками і класиками, з усною народною творчістю; опановуючи рідну мову, діти зростаються корінням з історичною та національно-культурною спадщиною свого народу. Водночас надбання найкращих зразків народної скарбниці та літературної мови стимулюють дитину до виявлення творчого потенціалу та здібностей.

Зазначимо, що виховання з перших років життя дитини інтересу до рідної української мови, до яскравих влучних висловів, змісту літературних творів та народних казок, фразеологічних одиниць, образних слів і словосполучень, прислів'їв, приказок стимулює дитину до досконалого володіння рідною мовою. Прагнення дитини вживати художні образні вислови в активному мовленні сприяє формуванню в майбутньому високодуховної особистості, патріота своєї батьківщини. **Мета дослідження** полягає у визначенні змісту мовно-літературної освіти дітей дошкільного віку.

Викладення основного змісту. Мовно-літературна освіта дітей дошкільного віку здійснюється в закладах дошкільної освіти в різних видах діяльності. Зокрема, в мовленнєвій, художньо-мовленнєвій, театральній-ігровій діяльності.

Найважливішими джерелами розвитку мовлення дітей дошкільного віку є художня література (класична, сучасна), дитячий фольклор (усна народна творчість). Адже художня література, всіх її жанрів є надзвичайно цінним виховним засобом, оскільки мова літературного твору є найкращою, найвищою формою літературного мовлення, якого діти прагнуть наслідувати. У цьому зв'язку на заняттях з художньої літератури вихователі повинні навчити дітей насамперед сприймати художні твори, викликати у свідомості дітей образи героїв, предметів та явищ, про які йдеться в оповіданні чи казці.

Усвідомлення й розуміння художнього твору сприяє активізації його змісту в активній мовленнєвій діяльності, викликаючи при цьому певні почуття, емоції, які дитина висловлює словами.

Зміст мовно-літературної діяльності дітей дошкільного віку визначено в державному стандарті дошкільної освіти – Базовому компоненті дошкільної освіти, в освітній лінії «мовлення дитини» [БКДО, 2021].

Кінцевим результатом мовно-літературної освіти, як зазначено у БКДО, є сформованість різних видів компетентностей таких, як: мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва. Схарактеризуємо їх.

Мовленнєву компетенцію розуміємо як вільне володіння українською мовою: дитина легко і невимушено вступає у спілкування з дорослими і дітьми; підтримує розмову відповідно до ситуації, зрозумілості теми та зацікавленості; доречно застосовує мовленні й немовленнєві засоби виразності; вміє регулювати силу голосу, темп мовлення, використовувати засоби інтонаційної виразності, володіє формулами мовленнєвого етикету; володіє монологічним мовленням [Богуш, 2007, с. 191].

Комунікативна компетентність – це здатність дитини до спілкування з однолітками й дорослими в різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри та бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [БКДО, 2021, с. 215].

Художньо-мовленнєва компетентність – здатність відтворювати художньо-естетичні враження від сприйняття літературних і фольклорних творів засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до художнього слова як культурного явища, друкованої чи електронної книжки; достатній для художньої комунікації рівень літературної обізнаності [БКДО, 2021, с. 215].

Випускник дошкільного закладу повинен здобути літературну освіту в такому обсязі: знати й називати не менше 3-4 імен письменників і поетів; не менше 8-10 літературних або фольклорних жанрів; усвідомлювати і пояснювати значення образних слів (порівняння, епітети), доцільність їх вживання в поетичному тексті та прозі [БКДО, 2021, с. 216].

Діти старшого дошкільного віку повинні засвоїти певні вміння та розвинути навички підтримувати бесіду про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору, висловлювати оцінно-етичні судження. Стосовно персонажів, співвідносити

оцінки літературних героїв із власною поведінкою; переказувати оповідання, казки; складати самостійно творчі розповіді, казкові історії за містом прислів'їв, загадок; придумувати іншу кінцівку літературному твору, доповнювати текст казки, оповідання додатковим епізодами [БКДО, 2021, с.216].

Щодо мовної освіти дітей випускників ЗДО, то до 6 років завершується процес фонематичного розвитку дитини, формуються досить тонкі диференційовані звукові образи слів та окремих звуків. З'являється усвідомлення звукового складу рідної мови як центрального якісного новоутворення психічного розвитку дитини в цьому віці.

Дитина засвоює морфологічну систему української мови: всі граматичні категорії (рід, число, відмінкові закінчення, типи відмін і дієвідмін), а також синтаксичну систему (всі типи речень, сполучників і сполучних слів). В одному реченні може бути до 18 слів. Словник налічує до 5000 слів. Дитина оволодіває діалогічним і монологічним, контекстним мовленням: мовлення-повідомлення, розповідь-опис, розповідь-міркування, розповідь-пояснення. Наприкінці дошкільного віку в дітей формується нова інтелектуальна функція мовлення – планувально-регулятивна [Богущ, 2013]. Мовлення дитини набуває креативності, тобто з'являються творчі можливості, здібності дитини та здатність їх реалізувати в мисленні, спілкуванні, в різних видах діяльності, зокрема, в художньо-мовленнєвій діяльності.

Художньо-мовленнєву діяльність розуміємо як специфічний вид діяльності, пов'язаний із сприйманням, розумінням і відтворенням дітьми змісту художніх творів у різних видах ігор і театралізованих дійств; це продуктивно-естетична діяльність (музична, образотворча, конструктивна), що супроводжується образним мовленням та в процесі якої використовуються різні жанри художнього слова [Богущ, Гавриш, Котик, 2006, с. 45].

Складниками художньо-мовленнєвої діяльності є: сприймання художніх творів, розуміння їх змісту, художній образ; виконавча діяльність, відтворення змісту художніх творів, словесна творчість; продуктивно-естетична діяльність; театралізована діяльність (інсценування, театральні вистави); творчо-імпровізована діяльність (ігри-драматизації, ігри за сюжетами літературних творів, словесно-поетична творчість),

Художньо-мовленнєва діяльність – це насамперед креативно-творча діяльність, яку ми розглядаємо в неподільній єдності з мовленням, як вид мовленнєвої діяльності: літературно-мовленнєва (творча розповідь), театральномовленнєва (сценарій), образотворчомовленнєва (коментар, задум), музичномовленнєва (аккомпанімент дій) [Богущ, Гавриш, 2006, с. 50].

Висновки. Отже, під мовно-літературною освітою дітей старшого дошкільного віку розуміємо сформованість у них різних видів компетенцій (мовленнєвої, лексичної, граматичної, діамонологічної, фонетичної, синтаксичної) та компетентностей (комунікативної, художньо-творчої, художньо-мовленнєвої), наявність емоційно-ціннісного ставлення до рідної мови, поваги до державної

мови; задоволення від краси української мови; змісту художніх творів та українського фольклору.

Література

1. *Богущ А. М.* Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Харків. «Ранок», 2013. 192 с.
2. *Богущ А. М.* Мовленнєвий портрет п'ятирічної дитини. Дошкільне виховання. 2013, № 7. С. 6-10.
3. *Богущ А., Гавриш Н., Котик Т.* Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ : Видавничий Дім "Слово", 2006. 304 с.
4. *Богущ А. М., Гавриш Н. В.* Дошкільна лінгводидактика. Підручник / За ред. А. М. Богущ. Київ: Вища школа, 2007. 543 с.
5. *Гавриш Н.* Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк : ТОВ Лебедь, 2001. 218 с.
6. *Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти в Україні (Державного стандарту дошкільної освіти)* нова редакція. Наказ МОН від 12.01.2021р № 33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

УДК 811.161.2'38

Евеліна Босва

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНА ПЕРАДИГМА КЛЮЧОВИХ СЛІВ У РОМАНІ В.БАРКИ «ЖОВТИЙ КНЯЗЬ»

Стаття присвячена аналізу ключових слів у романі В.Барки «Жовтий князь» як художньо навантажених компонентів творчості митця, адже саме вони допомагають з'ясувати образну та мовну картину світу письменника як відображення його філософських, художніх та світоглядних поглядів. Доведено, що ключові слова наскрізного характеру відіграють визначальну роль в організації структурно-семантичної єдності художнього тексту, створюють в поєднанні з іншими образотворчими елементами глибинний підтекст.

Ключові слова: мовна картина світу, парадигма, ключові слова, ідіостиль, метафоризація.

The article is devoted to the analysis of key words in V.Barka's novel «Yellow Prince» as artistically loaded components of the artist's work, because they help to clarify the figurative and linguistic picture of the world of writers as a reflection of their philosophical, artistic and ideological views. It is proved that key words of a pervasive nature play a decisive role in the organization of the structural and semantic unity of the writer's work, create a deep subtext in combination with other visual elements.

Key words: key words, paradigm, linguistic picture of the world, idiostyle, metaphorization.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах незалежності України поглибився інтерес не лише до штучно вилучених із мовно-літературного процесу письменників, а й до письменників-емігрантів, творчість яких у наш час можна досліджувати глибше, вільніше, без ідеологічного тиску, під кутом їх світобачення та естетичного кредо. Значною мірою світоглядні позиції, національна специфіка творчості письменника розкриваються через мову його творів. Доцільним, зокрема, видається нам аналіз мови творів В.Барки через ключові слова, які у художньому творі виступають концептами світоглядних позицій митця, його